

NAHÇIVAN'DA PEDAGOJİK EĞİTİMİN GELİŞİMİNDE ORDUBAD İLKOKULU'NUN ROLÜ

Taleh HALILOV*

ÖZET

Bugün, ulusal eğitim sistemimizin Ordubad bölgesindeki gelişiminin araştırılması, tarihî ve sosyo-kültürel kaynaklarımızın araştırılmasında çok önemli bir faktör olarak özel öneme sahiptir. Ordubad'da okul ve pedagojik düşüncenin gelişim aşamalarını, özelliklerini araştırıp ortaya çıkarmak, tüm ülke eğitimindeki yerini ve konumunu belirlemek birçok açıdan önem kazanmıştır. Öncelikle, Ordubad İlköğretim Okulu'ndaki eğitim tarihinin gelişim sürecini ve bu sürece etki eden faktörleri, eğitim alanına sunduğu katkıları açığa çıkarmak günümüzün pedagojik düşünce tarihi için öncelikli meselelerdendir. Ordubad'da eğitim ve öğretim tecrübesi tarihî özelliklere sahiptir. Bu bölgedeki okullar ve yapılan eğitim Azerbaycan'daki eğitim tarihinin bir parçası konumundadır. Burada yapılan eğitim ve öğrenci yetiştirme tecrübesi ilk adımdan başlayarak bölgede yaşayan Azerbaycan Türklerinin, ulusal ve kültürel özelliklerine göre şekillenmiştir. Ordubad İlkokulu XX. yüzyılın başlarında Azerbaycan'da açılan ilk Rus devlet okullarından biridir. Bu okulun Azerbaycan'ın sosyo-kültürel merkezlerinden biri olarak ortaya çıkması ve gelişimi, bölgede yürütülen eğitimde öncü fikirlerin yayılmasında önemli rol oynamıştır. Ordubad İlkokulu şehrin sosyo-kültürel hayatının yeniliklere açık, çağdaş bir içerikle zenginleşmesine ve gelişimine, bölgede bu tip yeni okulların açılmasına olumlu katkılar sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Nahçıvan, Ordubad, İlkokul, Eğitim.

THE ROLE OF ORDUBAD PRIMARY SCHOOL IN THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN NAKHCHIVAN

ABSTRACT

Today, the development of our national education system in the Ordubad region is of particular importance as a crucial factor in the study of our historical socio-cultural resources. In Ordubad, it is important in many ways to explore the developmental stages and characteristics of the school and pedagogical idea, and to determine its position and position in the whole country. First of all, the progressive development in the history of education in Ordubad Primary School and the factors that have contributed to this development are the priority issues for today's pedagogical thought history. The school and pedagogical ideas in this region are all part of the history of Azerbaijani pedagogical thought. This training and training experience is primarily shaped by the national and cultural characteristics of Azerbaijani Turks, the deep-rooted and indigenous people of the region. Ordubad Primary School XX. it is one of the first Russian public schools in Azerbaijan at the beginning of the 20th century. The formation and development of the Nakhchivan city as one of the centers of social-cultural environment of Azerbaijan played an important role in spreading the pioneering pedagogical ideas in the region. Ordubad Primary School had a positive effect on the social-cultural life of the city with its signs of innovation, its enrichment and development with its modern content qualities, and the opening of new-new schools in the region.

Keywords: Nakhchivan, Ordubad, Primary School, Education.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 09.03.2019; Yayıma Kabul Tarihi: 01.08.2019

Bu makale, Türkiye Türkçesine Doç. Dr. Seyfettin Altaylı tarafından aktarılmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Pedagoji ve Psikoloji Bölümü, Nahçıvan/AZERBAIJAN;

ORCID: 0000-0003-2350-743X, E-posta: x.taleh@gmail.com

Ordubad, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında ve XIX. yüzyılın başlarında Nahçıvan Hanlığı'nın önemli şehirlerinden birisi olmakla birlikte ilçelerin de toplumsal merkezlerinden biri ve bölgenin sosyo-kültürel yaşamının bir parçası olmuştur. Bilindiği gibi, 10 Şubat 1828 yılında Tebriz yakınlarındaki Türkmençay köyünde Kaçar İmparatorluğu ile Rusya arasında vuku bulan ikinci savaşı sona erdiren Türkmençay Anlaşması imzalanmış, Aras nehri, iki devlet arasında sınır kabul edilmiştir. Bu antlaşma ile birlikte Revan ve Nahçıvan hanlıkları ortadan kaldırılmış ve bu hanlıkların toprakları 1840 yılından itibaren Çarlık tarafından bir nevi eyalet statüsü kazandırılarak "Revan Vilayeti" olarak adlandırılmıştır. Ordubad şehri de bu bölgenin merkezî şehirlerinden biri olmuştur.

Çarlık, işgalden bir yıl sonra bölgede kendi eğitim politikasını uygulamak gayesiyle 2 Ağustos 1829 tarihinde Transkafkasya bölgesindeki okullarla ilgili olarak bir tüzük hazırladığını ilan etmiştir. İlan edilen bu tüzüğe göre Transkafkasya bölgesinde 20 okul faaliyet gösterecekti. Bunlardan bir tanesi kolej (gimnazya) olarak düşünülmüştür. Bu kolej ise Tiflis'deki Nüceba adlı merkezî okula bağlı olarak açılacaktı. Diğer eğitim kurumları ise kazalardaki okullar kategorisine göre düzenlenecek ve eğitim verecekti. Tüzükte anılan kazalardan birisi de Ordubad idi.

Ne yazık ki, Ordubad'da böyle bir okulun açılması yolunda hiçbir çaba gösterilmedi. Çarlık yönetiminin Kafkasya bölgesindeki yüksek rütbeli yöneticileri durmadan kasabalardaki nüfusların gereğinden de az olduğunu, bu sebeple de buralarda açılan okulların göz önünde bulundurulmuş faydaları sağlamayacağı konusunda atmosfer oluşturmaya çalışıyorlar ve bunda da başarılı olabiliyorlardı. Baron Roze'nin Transkafkasya'daki okullarla ilgili tüzükte adları anılan okulların açılmaması konusundaki düşünceleri kaynakların birinde yer almıştır ve onun fikirleri de bizim savımızı doğrulamaktadır (Aslında ise konu tamamen Çarlığın bölgede uyguladığı sömürge siyasetinin özü ile ilgiliydi. Çarlık halkın aydınlanmasını asla istemiyordu ve bu tür bahanelerle işi savsaklıyordu).

Transkafkasya okulları ile ilgili olarak Çarlık yönetimi tarafından ilan edilen 12 Mayıs 1835 ve 18 Aralık 1848 tarihli ikinci ve üçüncü tüzüklerde Ordubad şehrinde bir okulun açılması konusunun elzemliği vurgulanmış olsa da bu yapılmadı.

Ordubad bölgesinde Rus yönetimi tarafından bir devlet okulunun açılması konusu 1850 yıllarında gündeme gelmiştir. S. Zelinski o dönemde Azerbaycan Türkçesiyle eğitim veren okullarla ilgili olarak kaleme aldığı ilmî eserinde Ordubad halkının Rus devlet okullarında çocuklarını okutmak istediklerini bildirdiğini kaydetmiştir. 1851 yılında şehirde tek sınıflı bir mahalle okulunun açılması konusunda karar alınmıştı, ancak halk yönetime müracaat ederek tek sınıflı bir okul yerine kasabada ihtiyaca cevap verebilecek bir okulun açılmasını, şehir yönetiminin okula yıllık 2000 ruble yardım etmesini, binanın ise kendileri tarafından yapılacağını rica etmişlerdir (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F.15, siy. 1, iş. 38, v. 8).

Böylece, Ordubad halkı 1830'lu yıllardan itibaren devlet okullarında eğitime eğilim göstermesine rağmen, onların "Rus eğitimine" eğilim ve istekleri sadece "Kafkas öğretim dairesi ve ona tabi olan öğretim kurumlarının tüzüğüne" (29 Ekim 1953) göre gerçekleşmiştir. Tüzükte, Kafkasya Eğitim Müdürlüğü'ndeki ilkokulların resmî olarak Kafkasya Genel Valiliği'nin yetkisi ile oluşturulabileceği belirtilmiştir. Bu türdeki eğitim kurumlarına 8 yaşından küçük olmayan toplumun her tabakasından yalnızca erkek çocukların kabul edilebileceği vurgulanmıştır. Belgede ayrıca okula kayıt zamanı herhangi bir eğitim ücreti ve ön bilgi gerekmediği de özellikle belirtilmiştir. Tüzükte Ordubad

ilkokulunun tek sınıflı bir eğitim kurumu olması göz önünde bulundurulmuştur. Gerekli hazırlık çalışmalarının tamamlanmasından sonra okul, 24 Ocak 1854 tarihinde açılmıştır. Okul, ilk yıllarından itibaren örnek bir eğitim kurumu olarak ün yapmıştır. Okulun bir yıllık faaliyetiyle ilgili denetimler esnasında bu öğretim kurumuyla ilgili bilgiler toplanarak incelenmiş ve sonucun tatminkâr olduğu vurgulanmıştır (Ahmedov 2000: 47).

"Sbornik svedenie o Kavkaze" adlı eserde okul binası konusunda gerekli bilgiler sunulmuştur. Eserde Ordubad İlkokulunun 1855 yılında açıldığı vurgulanmıştır. Okula ait bina toplam beş oda, iki koridordan oluşmaktadır ve yıllık 200 rubleye kiralanmıştır. İki oda yönetici ve öğretmenler için tahsis edilmiş, geri kalan odalarda ise eğitim yapılmıştır. Okul kütüphanesinde 248 kitap vardır ve bunların 118 tanesi öğrencileri içindir. (Obzor Erivanskoy gubernii za 1897 god, Erivan, 1898: 75).

1853 yılında ilan edilen tüzüğe göre Çarlığın Kafkasya Eğitim Dairesi'ne bağlı okullar dört müdürlüğe bölünmüştür:

1. Tiflis okulları müdürlüğü. (Bu müdürlüğe Tiflis, Şamahı ve Derbent vilayetlerindeki eğitim kurumları bağlıdır).
2. Kutaisi bölgesi okulları müdürlüğü. (Bu müdürlüğe Kutaisi ve Revan vilayetlerindeki okullar bağlıdır).
3. Stavropol okulları müdürlüğü. (Buraya Stavropol Vilayetindeki okullar bağlıdır).
4. Karadeniz çevresindeki okullar müdürlüğü. (Bu müdürlüğe de Karadeniz'in kıyı bölgelerindeki okullar bağlıdır) (Mollayev 1983: 17-18).

Böylece, Gümrü (Aleksandrapol), Revan ve Nahçıvan kazalarındaki okullar, Yeni Bayazıt ve Ordubad İlkokulları, Kutaisi Bölgesi Okulları Müdürlüğü'ne bağlanıyor. (Merdanov 2011: 51-52). Tüzüğün 118. maddesinde Kutaisi, Raçinski, Duşet, Tionet, Guba, Lenkeran, Ordubad ve Yeni Bayazıt okullarının giderleri devlet tarafından karşılanan tek sınıflı eğitim kurumlarıdır.

Tek sınıflı Ordubad İlkokulu'nda aşağıdaki derslerin öğretilmesi planlanmıştır:

1. Müslümanların şeriat kanunları;
2. Rusça okuma ve yazma, Rusçanın uygulamalı olarak öğretilmesi;
3. Ana dilde okuma ve yazma;
4. Dört işlem, birimli ve birimsiz sayıların öğretilmesi (Tagiyev 1958: 31).

Müslüman cemaatin yaşadığı yerde din derslerini din adamları, imamlar, Rusça ve diğer dersler ise konuyla ilgili takipçinin direktifiyle bir veya iki öğretmen tarafından veriliyordu. Ayrıca, Kafkasya Eğitim Dairesinde faaliyet gösteren ilkokulların tamir-bakım ve eğitim-öğretim durumunun iyileştirilmesi gayesiyle her biri için fahri kontrolör atanması göz önünde tutuluyordu. Ordubad İlkokulu, Rusya Halk Eğitim Bakanlığı bünyesindeki eğitim kurumlarının bir parçası idi. Bu tip eğitim kurumları yalnızca Ordubad ve Revan şehirlerinde açılmıştır. Ordubad İlkokulu da Revan Öğretmen Okulunun temel eğitim kurumlarından biri olarak kabul ediliyordu.

Okulun masrafları devlet bütçesinden karşılanıyordu ve yıllık gideri 850 ruble olarak belirlenmişti.

Ordubad ilkokulunda okuyan öğrenciler içinde Azerbaycan Türklerinin çocukları çoğunluğu oluşturuyordu. Diğer devlet kurumları gibi Ordubad ilkokulunda okuyacak

öğrencilerin sayısı Kafkasya Eğitim Dairesi'nin raporları ve direktifleri doğrultusunda belirleniyordu. Kafkas Eğitim Dairesi Yöneticisi Baron Nikolai 7 Mart 1855 tarihinde General Muravyov'a yolladığı rapora göre, Ordubad İlkokulu'na birinci öğretim yılında (1845-1855) 30 öğrenci alınmıştır (Adıgözelov 2003: 22).

1856-1873 yılları arasında Ordubad İlkokulu'nda eğitim alan çocukların mensubiyeti S. Zelinski'nin yukarıda anılan eserindeki cetvelde yer almıştır. Buna göre 1856 yılında okulda eğitim alan 29 öğrencinin 16, 1857 yılında 32 öğrenciden 19, 1858'de 49 öğrenciden 21, 1859 yılında 40 öğrenciden 27, 1860 yılında okuyan 53 öğrenciden 32 tanesi Azerbaycan Türküdür (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi F. 19, siy. 2, iş 1197, v. 3). Bu durum, eğitim tarihimiz için önemlidir. Genel olarak bu okulda eğitim alan Azerbaycanlı öğrencilerin sayısal yönden üstünlüğü oluşturması Azerbaycan'ın diğer şehirlerindeki okullara nispetle daha belirgin şekilde göze çarpmaktadır. S. Zelinski'nin sunduğu cetvele göre Azerbaycanlı ailelere mensup çocukların nispetinin yıllara göre dağılımı şöyledir: 1861'de 19, 1862'de 14, 1863'de 6, 1864'de 6, 1865'de 24, 1866 yılı için cetvelde herhangi bir bilgi sunulmamıştır, 1867'de 17, 1868'de 4, 1869'da 16, 1870'de 13 öğrenci eğitim yapmıştır (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 24, siy. 1, iş 1662, v. 16).

Halkın nezdinde Ordubad İlkokulu'nun nüfuzu her geçen gün artmış, eğitim ve öğretimde belirli başarılar elde edilmiştir. 1890'lı yıllarda "gimnazya" denilen kolejlerde, sanat okulları ve şehirlerdeki eğitim kurumları ile birlikte köylerde de ilkokulların sayısında artış olduğu kaydedilmiştir. Bu durum da Ordubad İlkokulu'nun yeniden yapılandırılması konusunu gündeme taşımıştır. Bu gaye ile 2 Aralık 1896 - 1 Temmuz 1897 tarihleri arasında yapılan müzakereler ve edilen tavsiyeler doğrultusunda Ordubad'daki tek sınıflı ilkokul iki sınıflı şehir okulu seviyesine yükseltilmiştir (Tagiyev 1993: 82).

Okul, eğitim ve öğretim işlerini 1872 yılı tüzüğüne göre düzenlemek durumunda idi. Yapılan bu düzenleme okulda eğitim alan çocukların sayısının artmasına etki etmiştir. XIX. yüzyılın son yıllarında okulda eğitim yapan toplam öğrenci sayısı 50-60'tan fazla olmamakla birlikte bunların içinde Azerbaycanlı çocukların sayısı 30-35 kadardı. XX. yüzyılın başlarında ise durum daha da değişmiştir. 1902 tarihinde okulun statüsü tekrar değiştirilerek tamamen yeni bir yapı meydana getirilmiştir. İki sınıflı şehir okulu üç sınıflı ilkokula dönüştürülmüş, bununla da öğrenci sayısında büyük bir artış gözlemlenmiştir. Örneğin, 1904'te Ordubad üç sınıflı şehir okulunda okuyan 103 öğrenciden 49 tanesi (Şahverdiyev 2008: 35-36), 1907 istatistiklerine göre ise 112 öğrenciden 83'ü Azerbaycanlı ailelere mensup öğrencilerden ibaret olmuştur (Kazımov 2007: 93).

Takip eden yıllarda Azerbaycanlı öğrencilerin sayısındaki artış 100'ü geçmiştir. Örneğin, 1908'de, 134 öğrenciden 110 tanesi Azerbaycan Türklerine mensup ailelerinin çocukları idi (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 309, s. 2, iş 270, v. 11). 1909 verilerine göre 162 öğrenciden 127 tanesi Azerbaycanlı ailelere mensuptu (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 314, s. 6, iş 13, s. 8). 1910 yılında da okula 162 öğrenci kabul edilmiş ve bunlardan 128 tanesi Azerbaycan Türküdür (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 392, s. 11, 205, v. 5). 1912 verilerine göre ise okula 172 öğrenci alınmış bunların 142 tanesi Azerbaycan Türküdür (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 448, s. 2, 3, 79).

Ordubad kütüphanesi, kendi dönemindeki ilkokullar arasında en zengin kütüphanelerden biri idi. Okul kütüphanesindeki kitapların sayısı her geçen gün artmakta ve zenginleşmekte idi. Örneğin, 1904 Kafkasya Eğitim Dairesi verilerine göre, Ordubad

İlköğretim Okulu kütüphanesinde 753 isim altında 2010 adet kitap, öğrenci kütüphanesinde ise 520 isim altında 825 kitap kaydedilmiştir. Kütüphanede toplam 4.106 kitap olduğu kaydedilmiştir (Ahmedov 2014: 132-133).

Kafkas Eğitim Dairesinin 1 Ocak 1911 tarihli raporunda, okul kütüphanesinde 938 isim altında toplam 2615 kitap bulunduğu kaydedilmiştir. Okul kütüphanesinde toplam 5182 adet kitabın olduğu ve öğrencilere ait kitapların 1 Ocak 1904 yılına nispetle 1074 adet olmak kaydıyla arttığı kaydedilmiştir (Mollayev-Haciyev 2004: 21).

Ordubad İlkokulu, şehrin ve bölgenin kültürel yaşamının gelişmesinde ve eğitimin halk arasında yaygınlaşmasında, çağdaş eğitimle birlikte ilerici görüşlerin oluşmasında kendine özgü bir yer edinen eğitim kurumudur. Okul eğitim ve öğretim faaliyetleri yönünden diğer okullara nispetle daha büyük başarılar kazanmış bir eğitim kurumu olmuştur.

Okul kendi döneminde sosyo-kültürel etkinlikler, eğitimci, hayırsever ve toplumun faydasına olacak alanlara sürekli katılmış ve kendi üzerine düşeni layık olduğu şekilde yerine getirmiştir. Şehirdeki meteoroloji istasyonunun kurulması da okulda çalışan eğitimcilerin çabalarıyla gerçekleşmiştir. Okulda yazar ve şairlerden İ. A. Krılov, N. M. Karamzin, N. V Gogol, A. S. Puşkin, M. Y. Lermontov, Batı klasiklerinin eserleri ve tanınmış yazar ve şairlerin doğum-ölüm yıldönümlerinde etkinlikler gerçekleştirilmiş, bununla da şehrin sosyo-kültürel hayatına canlılık getirilmiş, çağdaş düşünceli insanları çatısı altında toplayarak ilerici düşünceleri aşlayan etkinliklere imza atmıştır. Arşiv belgelerinde, Ordubad İlkokulu'nun toplumsal ve kültürel alanda gerçekleştirdiği etkinliklerin çağdaş yayınlarda kendine has yer işgal ettiği mevcuttur. Arşiv belgelerinde "Ob otkritiy po Direksii Uçiliş podpiski po soorujenii pamyatnika A. S. Puşkinu (30 Yanvary 1861-10 iyuly 1861 goda)" adlı belgede büyük Rus şairi A. S. Puşkin'in heykelinin yapılması gayesiyle açılan kampanyaya Revan Okullar Müdürlüğü'nün de katıldığı bilgisi yer almıştır. 1860 yılı başlarında A. S. Puşkin'in de okuduğu Çarskoselsk (Çar köyü) İmparator Aleksandr Lisesi'nin mensupları büyük şairin heykeli için eğitim kurumlarının da açılan kampanyaya katılmaya davet ediyor. Onun heykelinin Çar Köyü'nde olan lisenin bahçesine konması kararlaştırılmıştır (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: 713, siy.1, iş 190, v. 2).

Bu kampanyaya katılmak için bütün vilayetlerle birlikte Revan Vilayeti'ne de Rusya İçişleri Bakanlığı Genel Hizmetler Birimi tarafından 14 Aralık 1860 tarih ve 115 sayılı belgesi doğrultusunda konuyla ilgili çağrı mektubu yollanmıştır. Bu mektuba göre Kafkasya Genel Valiliği yöneticisi Krunzenştern imzasıyla 18 Ocak 1861 tarihli bir talimatname yayımlanmıştır. Talimatnamede İçişleri Bakanlığı'nın yolladığı bu mektupta belirlenen işlerin hayata geçirilmesi için Revan Askerî Valiliği'nin Sivil Birimler Bölümü'ne yollanması emredilmiştir (Talıbov vd. 2000: 203).

Mektupla bildirilen talimatname vilayetin bütün eğitim kurumlarına yollanmış ve orada tayin edilen meblağın geciktirilmeden kazadaki devlet dairesinin ilgili birimine yatırılması emredilmiştir. Ordubad İlkokulu Müdürü'ne yollanan talimatta da heykel için gerekli paranın toplanması işine gerekli dikkatin gösterilmesi bildirilmiştir. Okulun kontrolör öğretmeni A. Bezkrövnü konuyla ilgili olarak 17 Şubat 1861 tarihinde yolladığı raporunda "Revan Okullar Dairesinin emri doğrultusunda Aleksandr Puşkin'in heykelinin yapımı gayesiyle gerekli liste hazırlanmış kazanın yöneticisi ile birlikte şehir halkına da gerekli bilgi verilmiştir. Bu işe gönüllü abone olan olmamıştır." diye kayıt düşülmüştür (Ehmedov 2000: 46-47).

Okul faaliyette olduğu zaman zarfında eğitim ve öğretimle ilgili olarak birçok öğretmen çalışmıştır. Azerbaycan Türkçesi ve din bilgisi konularıyla ilgili olarak Mirza Alimemmed Mirza Ağaoğlu Alihanov ve Mir Yahya Semenderov adlı iki öğretmenin adları ön plana çıkıyor. Her iki öğretmen Azerbaycanlı öğrencilerin eğitim ve öğretiminde büyük hizmetler sunmuştur. Uzun yıllar bu iki değerli eğitimcinin görevlerini kusursuz olarak yapmaları onların nasıl bir yol izlediklerini göstermektedir. Azerbaycan Türkçesinin öğretimi konusunu (1854-1855) yılları arasında Molla Mirza İsmail Ahund Mirza Sadıkoğlu yürütmüştür. 1856-1857 yılları arasında bu ders herhangi bir öğretmen tarafından yürütülmemiş, dersler boş geçmiştir.

Arşiv belgelerine göre 21 Aralık 1857 tarihinden itibaren “din dersleri” ve “Azerbaycan Türkçesi” eğitim-öğretimi görevini Mirza Alimemmed Mirze Ağaoğlu Alihanov üstlenmiş ve bu görevini 27 yıl boyunca (1887'ye kadar) yürütmüştür. Bu belgeye dayanarak kendisi Revan Vilayeti beylerinden biri olan Mirza Alimemmedin 1808'de doğduğu anlaşılıyor. Mirza Alimemmed, 21 Aralık 1857 tarihinde Ordubad İlkokulu'nda din dersleri vermiş ve Türkçe öğretmeni olarak çalışmıştır (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Devlet Arşivi: F. 314, siy. 6, iş 13, v. 15).

Mirza Yahya Semenderov, Ordubad İlkokulu'nda din dersleri ve Azerbaycan Türkçesi öğretmeni olarak çalışan üçüncü kişidir. Onun eğitim-öğretim faaliyetleri 1888'den 1903'e kadar geçen 18 yıllık bir süreyi kapsar. Mir Kerim Abdülazizov, Ordubad İlkokulu'nda din dersleri ve Azerbaycan Türkçesi konusunda öğretmen olarak çalışan son eğitimcidir. Kendisi 1905-1916 yılları arasında yetişen nesle dilimiz ve dini bilgilerimiz konusunda kendi bilgilerini aktararak yetiştiren şahıstır.

Okulda müdürlük görevine ilk kez P. L. Georgiyev tayin edilmiştir. O, bu görevi 1854-1861 yılları arasında yürütmüştür. Okulun ikinci müdürü Andrey Mihailoviç Bezirkovni olmuştur. A. Bezirkovni önceleri Yeni Beyazid'de tek sınıflı ilkokulda müdürlük görevini yürütmüş ve 1861-1866 yılları arasında gerek eğitim-öğretim, gerekse diğer alanlarda başarılı işlere imza atmıştır. Daha sonraları Bakü'de iki sınıflı Mihaylovski İlkokulu'nda kontrolör öğretmen olarak görev yapmıştır.

Okulda kontrolör olarak ayrı ayrı yıllarda İ. F. Yakimidi (1866-1868), İ. D. Bogolyubov (1869-1872), M. D. Zazunov (1873-1876), G. Y. Bogdanov (1879-1882), Kasım Kasimov (1883-1887), N. A. Suvorov (1888-1890), G. H. Sulhanov (1891-1893), N. S. Krupnikov (1894-1896), P. Saulidi (1896-1902), A. S. Gomelauri (1904-1916) ve diğerleri çalışmıştır.

Bu eğitim kurumunun iki sınıflı (1897), üç sınıflı (1903) daha sonraları da yüksek statülü şehir okuluna dönüşmesi (1912) ve verilen derslerin konusunun fazlaşması sonucunda öğretim kadrosu da çeşitlenmiş, öğretmen ve yardımcı öğretmen kadroları oluşmuştur. Okulda D. G. Yenukidze, V. İ. Muradov, K. S. Çehanov, G. A. Romanenko, G. F. Çaladze, K. S. Saruhanov, A. E. Zadelava, M. Ç. Kotiyev, M. G. Akritov, İ. G. Didya ve birçok öğretim kadrosu görev yürütmüştür.

Sonuç

Ordubad İlkokulu'nun açılması ve gelişim aşamalarının araştırılarak ortaya çıkarılması halkımızın zengin eğitim-öğretim mirasını artıracak gibi bu alandaki teorik bilgileri ile de millî ve manevi hazinemizin zenginleşmesini sağlayacaktır.

Azerbaycan'da, tarihsel olarak, geleneksel bir eğitim kurumu olan okulların ve medreselerin faaliyetlerinin incelenmesi, eğitimlerini geliştirmek yerine sömürgecilik hedeflerine hizmet eden bir eğitim sistemi yaratmaya çalışılmıştır. İşte bunun sonucudur

ki, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarında Kuzey Azerbaycan'da, ayrıca Nahçıvan bölgesinde birleşik yapıya sahip bir eğitim ağı oluşmuştur.

Azerbaycan'da bağımsızlığının güçlenmesinden sonra, eğitim sistemi stratejik bir odak haline gelmiştir. Önemli devlet programları, ülkede eğitimin daha da geliştirilmesi yönünde önemli projeler geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur.

Özerklik döneminde Ordubad'da yeni, ilerici pedagojik fikirlerin yayılması, eğitim ve öğretim tesislerinin kurulması, bölgede ulusal eğitim düşüncesi ve çağdaş öğretim tecrübesini çağın talepleri seviyesine yükseltmekle Azerbaycan'daki eğitim kurumlarında uygulanan sistemin ve düşüncenin gelişiminde müstesna rol oynamış, Ordubad'da tüm eğitim sistemi yapısal içerik ayarlarına göre yenilenmiş, dönemin talepleri, seviyesi, işlevi ve kişisel gelişim fırsatlarını artırmıştır.

KAYNAKÇA

- ADİGÖZALOV, Ali (2003). *Batı Azerbaycan'daki Ulusal Okullarımızın Tarihinden*. Bakü: Eğitim Yayınevi.
- AHMEDOV, Huseyn (2000). *XIX. Yüzyıl Azerbaycan Okulu*. Bakü: Eğitim Yayınevi.
- AHMEDOV, Huseyn (2014). *Azerbaycan Okulunun Tarihi ve Pedagojik Fikri. Yükseköğretim Kurumlarında Lisans Düzeyinde Okuyan Öğrenciler İçin Ders Kitabı*. Bakü: Bilim ve Eğitim Yayınevi.
- KAZİMOV, İbrahim (2007). *Nahçıvan: Nüfus, Sosyo-Ekonomik ve Politik Tarih (1828-1920)*. Bakü: Bilim Yayınevi.
- MARDANOV, Mısır (2011). *Azerbaycan Eğitim Tarihi*. Bakü: Eğitim
- MOLLAYEV, İbrahim (1983). *Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Halk Eğitiminin Gelişimi*. Bakü: Bilgi Toplumu Yayınevi.
- MOLLAYEV, İbrahim - Abbas HACIYEV (2004). *Nahçıvan'daki İlk Yeni Stil Okulları*. Nahçıvan: Okul Yayınevi.
- ŞAHVERDİYEV, Zahmat (2008). *XIX-XX. Yüzyılların Başında Nahçıvan Bölgesi*. Bakü: Bilim Yayınevi.
- TAGİYEV, Abdu'lali (1993). *Azerbaycan'da Okul Tarihi*. Bakü: Eğitim Yayınevi.
- TAGİYEV, Abdu'lali (1958). *XIX. Yüzyılın Sonu XX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan'da Halk Eğitimi*. Bakü: Eğitim Yayınevi.
- OBZORI Erivanskoy quberniya za 1897 qod, Erivan, 1898.

Arşiv Belgeleri

- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 15, M: 1, Ç: 38, V: 8-17.
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 19, M: 2, Ç: 1197, V: 3.
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 24, M: 1, Ç: 1662, V: 10-16.
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 309, M: 2, Ç: 270, V: 1-17.
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 314, M: 6, Ç: 13, V: 8-15.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 392, M: 11, Ç: 205, V: 5.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 448, M: 2, Ç: 3, V: 79-85.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Devlet Arşivi, F: 713, M: 1, Ç: 190, V: 2-40.

